

УДК 378.016:[811'276.6:7]

Людмила Петько

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті автор описує процес навчання іноземної мови студентів музично-педагогічних спеціальностей ВНЗ за допомоги вивчення іноземних джерел за фахом.

Ключові слова: іноземна мова, навчання, студенти, культура, музично-педагогічні факультети, іноземна література.

Вивчення історії української музики студентами музично-педагогічних інститутів ВНЗ має на меті створення цілісної картини українського музично-культурного простору, а опрацювання закордонних видань і періодики сприяє розвитку іноземної соціокультурної компетенції студентів мистецьких спеціальностей у процесі фахової підготовки, а також стимулює до науково-практичного пошуку.

Сучасна концепція іноземної освіти за Ю. І. Пассовим чітко визначає культурологічний підхід у процесі вивчення іноземної мови.

У свою чергу, Р. О. Гришкова досліджуючи культурологічний підхід до навчання іноземної мови (соціокультурний аспект) з позицій системно-культурологічного підходу обґрунтувала науково-методичну систему, виявила та експериментально перевірила педагогічні засади її функціонування, визначила механізми реалізації міжпредметної координації в навчанні іноземної мови та фахових дисциплін [16].

Тому метою нашого дослідження виступає пошук і дослідження нових шляхів розвитку іноземної соціокультурної компетенції студентів мистецьких спеціальностей ВНЗ у процесі їх фахової підготовки зі спеціальностей: 6.020202 «Хореографія (художня культура)», 6.020204 «Музичне мистецтво (за видами)».

Простежуючи розвиток української музики у 20-му столітті, не можна оминати роль української діаспори, яка виступила одним із важливих чинників збереження етнічної ідентичності українців, стала невід'ємною складовою частиною української національної музичної культури, важливим фактором збереження і розвитку окремих її жанрів, заборонених на етнічних теренах в часи тоталітарного режиму [1; 3].

Співаки-бандуристи Григорій Китастих, Василь Ємець, Зіновій Штокалко писали різножанрові твори для бандури та ансамблів бандуристів [4; 5; 6].

З. Штокалко (1920–1968), будучи лікарем за фахом, став

композитором, поетом та блискучим виконавцем-бандуристом. Він писав під псевдонімом Зіновій Бережан (*Zinovii Berezhan*) і у своїх книгах виклав як теоретичну, так і практичну сторону опанування гри на бандурі, приділяючи увагу вправам для розвитку лівої руки, правої руки та обох разом, презентував свою техніку гри, а також виклав власну інтерпретацію виконання музичних творів. У своїх книгах, в яких наведено велику кількість прикладів, З. Штокалко надає рекомендації і технічні вказівки щодо виконання кожної п'єси як бандуристу, так і співакові [4; 5].

Продовжуючи цю тему, чудовим доробком виступає колекція зі 130 українських народних пісень «Дудар» на англійській та українській мовах [6].

У цьому напрямку активно перекладається на іноземну мову поезія Т. Г. Шевченка, кладеться на музику, що широко представлено за кордоном [8; 9; 10]. Серед останніх привертає увагу три вірші поета: «If only I Had Shoes («Якби мені черевики»), «A Little Cloud Chases the Sun» («За сонцем хмаронька пливе») «A Red Guelder – Rose Bloomed in the Valley» («Зацвіла в долині червона калина»), покладених на музику композитором М. Скориком для ф-но і голоса під назвою «Three Poems of Taras Shevchenko», видані у США (2012 р.) [7].

У свою чергу, М. Береговський досліджуючи запозичення українського та єврейського фольклору приходять до висновку, що не можна чітко визначити джерела походження мелодій і надати список старих народних єврейських пісень, які стали відомими українськими народними піснями: «Стоїть гора високая», «Петрусь», «Гоп, мої гречаники», «У сусіда хата біла». У свою чергу можна надати приклади запозичення з українського фольклору до єврейського («Mama majane, si bin ix nit, a toxter dajne», «Ix gej arojs ojfn ganikl» «Di gildene pave», «Oy, du forst avek» (українська пісня – лірична, а в єврейській простежуються елементи іронії), «Amol iz geven a majse» (для української мелодики характерна каденція G–F#–D, тоді як в єврейській пісні присутній варіант G–F) також запозичення мелодій відбувалися і з інших джерел. Автор знаходить багато спільного в мелодичній та метричній структурі українських та єврейських народних піснях. [13, с. 513].

Не можна пройти осторонь творчості геніального композитора П. І. Чайковського, яка була тісно пов'язана з Україною. Серед музичних творів композитора є також і романси, покладені на вірші Т. Шевченка (пісня-романс «Садок вишневий коло хати», дует «На вгороді коло броду»).

Історики дійшли висновку, що давній предок композитора, на прізвище Чайка, походить від запорізького козацтва. Дід композитора (по батькові) Петро Федорович Чайковський народився у 1745 році в селі Миколаївка Полтавської губернії, в родині козака Федора Чайки [11].

Науковці також відзначають, що український елемент мав вплив на специфічну стильову якість Чайковського – природу його ліризму. Це стає

очевидним, якщо порівняти ліричну специфіку в російському та українському національному відбитті: синтез ліричного елемента з епічним у першому випадку та відкритість, безпосередність, м'яка щирість ліричного вислову в його чистому виразі – у другому [12].

Опери П. І. Чайковського – «Черевички» та «Мазепа» ґрунтуються не тільки на літературних сюжетах про історію та побут України, а й використовують багатство її фольклору.

Лірико-патетичні піднесення Першого фортепіанного концерту не несуть на собі виразного відбитку української характерності, але властива їм експресивна акцентуація має український відтінок, бо саме для української пісні типові мелодичні підйоми на вигуках, що викристалізувалися на певному етапі в октавний кульмінаційний оклик – своєрідний емоційний сплеск [12].

Концерт № 1 для фортепіано з оркестром, яким відкривають всесвітньо відомий міжнародний конкурс музичних виконавців у м. Москва на честь П. І. Чайковського, будується на українських мелодіях, зокрема, у першій частині композитор використовує наспів сліпих лірників, що почув на Україні, а у фіналі концерту композитор використав народну пісню «Вийди, вийди, Іванку».

У цьому концерті яскраво виражена вже сформована характерна стильова риса композитора: інтенсивний, напружений злет мелодії до кульмінації, грандіозний захват мелодичних вершин і поступове розсіювання енергії у своєрідному «мелодичному парінні». Треба додати, що перше виконання Концерту № 1 для фортепіано з оркестром відбулося у США в Бостоні (25 жовтня 1975) з великим успіхом, а далі в Нью Йорку та Філадельфії під час гастролей по Америці всесвітньовідомого піаніста фон Бюлова (першого виконавця концерту).

У 1891 р. на урочистій церемонії відкриття у Нью Йорку концертного залу «Карнегі-холл» звучав саме Концерт № 1 для фортепіано з оркестром під диригуванням його автора П. І. Чайковського [13].

Також Г. І. Побережна в своїй дисертації звертає увагу на актуальність вивчення українських витоків творчої особистості П. Чайковського і розглядає українські впливи на музичну стилістику композитора, як фактор, що сприяють піднесенню ролі України в європейському і загальносвітовому культурному процесі [12].

В огляду на викладене вище, студентам пропонується зробити проекти-презентації, підготувати реферати, наукові доробки, тези доповідей за темами (кращі роботи представляються на студентській науково-практичній конференції і видаються у збірниках конференції):

1. Українська діаспора і музика за кордоном (Англія, Канада, США, Німеччина, Франція).
2. Українська музична література за кордоном.
3. Українська музична культура в періодичних виданнях за

- кордоном.
4. Творчість співака-бандуриста Григорія Китастого.
 5. Творчість співака-бандуриста Василя Ємця.
 6. Творчість співака-бандуриста Зіновія Штокалка.
 7. Бандура – душа українського народу.
 8. Творчість Т. Г. Шевченка в музиці.
 9. Творчість Лесі Українки в музиці.
 10. П. І. Чайковський і Україна.
 11. Українські впливи на музичну стилістику П. І. Чайковського.
 12. Перше виконання Концерту № 1 для фортепіано з оркестром П. І. Чайковського (Бостон, США 25 жовтня 1975).
 13. Американські гастролі П. І. Чайковського.
 14. Карнеггі-холл (Нью Йорк, США) і українська музична культура.
 15. Музика М. Скорика в Америці.
 16. Композитори української діаспори.
 17. Мирослав Антонович – диригент, композитор і музикознавець.
 18. Вірко Балей – піаніст, диригент, композитор.
 19. Творчість Ярослава Барнича на службі Мельпомени і Євтерпи.
 20. Музична культура Америки та України.
 21. Вплив української хореографії на хореографію європейських шкіл.

У ракурсі статті ми зупинилися більше на розгляді української музичної культури у поєднанні з культурами інших народів, де важливою умовою професійного становлення майбутніх вчителів (з огляду на глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються) виступає володіння ними іноземною мовою.

Також, якщо в навчальній групі є студенти, що навчаються за класом бандури, то їм пропонується вивчити пісні для бандури на англійській мові (твори співаків-бандуристів [4]), підготувати доповідь на іноземній мові (наприклад, «Бандура – душа українського народу»). На практичному занятті з іноземної мови така презентація студентом своєї майбутньої професії (виконання пісні на англійській мові під музичний супровід бандури) викликає захоплення дієм в інших студентів, розуміння життєдієвості народних витоків та необхідності формування народної свідомості у майбутніх поколінь.

Слово і музика ... їх не можна відділити. Слово викликає музичні асоціації, а музика – словесні. Як пронизливо і щиро написала у своєму вірші поетеса українського походження Н. Замулко-Дюбуше (Франція) про розставання з Україною:

*Ой, до чого ж ти, любов моя, пригнічена,
Так словами і піснями омузичена?
Зацвіла земля роменом, сон-травою...
Вже ніколи ми не будемо з тобою.*

У квітні 2012 р. авторка підписала угоду про передачу Україні особистого архіву, документи якого є свідченням яскравої творчості, сповненої ностальгією і любов'ю до рідного краю. Багато віршів поетеси покладено на музику [2]. Незабутнім для студентів стала зустріч з поетесою (травень, 2011 р.), де Наталія Замулко-Дюбуше презентувала свої поетичні доробки і читала свої вірші, у виконанні співачки Світлани Бендикової прозвучали пісні «Ти любов моя остання, Україно» (муз. М. Бендикова, 1998 р.), «Не зрадь, червона квітонька» (муз. М. Бендикова, 2011 р.), «Ой, не лети, лебідонько» (муз. О. Стадника, 1988 р.).

Така міжкультурна спрямованість навчально-виховного процесу у навчанні іноземної мови за фахом дозволяє забезпечити поєднання базових (фундаментальних, професійних) та практичних знань студентів.

Підсумовуючи сказане вище, ми дійшли висновку, що пошук і вивчення іншомовної літератури за визначеною темою дослідження і подальше використання студентами її на практиці, сприяє діалогу рідної та іноземної культур, відбувається самоосвіта і саморозвиток особистості студента як суб'єкта навчальної діяльності, має велике значення для вивчення національної української музичної культури в рамках полікультурності і, як не згадати напутні слова Івана Франка до інтелігенції, які дуже актуальні нині: «...витворити з величезної етнічної маси українського народу націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися» [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українські композитори західної діаспори [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://lib.if.ua/publish2007/1200413335.html>.
2. Творчий вечір поетеси Наталії Замулко-Дюбуше [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://nataliazamoulko-dubouchet.blogspot.com>.
3. Folk Music by Nationality. – Books, LLC, General Books LLC; General Books, 2010. – 72 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=pcdFSwAACAAJ&hl=ru&source=gb_s_navlinks_s
4. Shtokalko Zinovii. Kobzarskii pidruchnyk (A Kobzar Handbook). – Едмонтон-Київ : Canadian Inst of Ukranian Study Pr. – 348 р.
5. Shtokalko Zinovii. Kobza: Zbirka pies dlia bandury (A collection of works for the bandura). – Едмонтон-Київ : Canadian Inst of Ukranian Study Pr., Ed. ; Andriy Hornjatkevyc, 1996. – 360 р.
6. Dudar (Bagpiper) : Collection of Folk Songs. – Publisher : Zaranka –

1979. – 72 p.
7. Three Poems of Taras Shevchenko [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://www.google.com.ua/search?q=taraas+shevchenko+and+music&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=ru.yandex:ru:official&client=firefox>
 8. Rudnyts'kyi Antin. Poslaniie = A Message : symfonichna kantata / na slova T. Shevchenka «Do zhyvykh, mertvykh i nenarodzhenykh... Philadelphia, Pa. : Shevchenko Scientific Society of New York, 1988. – 76 p.
 9. Shevchenko Taras. Selections / Translated by John Weir. – Toronto: Ukrainian Canadian, 1961. – 142 p.
 10. Shevchenko Taras. The Poetical Works of Taras Shevchenko, the Kobzar / Translated from the Ukrainian by C. H. Andrusyshen and Watson Kirkconnell. – Toronto : University of Toronto Press for the Ukrainian Canadian Committee, 1964. – 563 p.
 11. Шибанов Г. За творчим духом Петро Чайковський був українцем [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/272302>.
 12. Побережна Г. І. П. І. Чайковський: диалектика особистості і стилю : дис. ... д-ра мистецтв. : 17.00.03 / Побережна Галина Іонівна. – К., 1999. – 395 с.
 13. Tchaikovsky Forum: Tchaikovsky in America [Електронний варіант]. – Режим доступу : <http://www.tchaikovsky-research.org/en/forum/forum0123.html>.
 14. Beregovski M. Old Jewish Folk Music: The Collections and Writings of Moshe [Електронний варіант] / Beregovski M. ; translator Mark Slobin. – New York : Syracuse University Press, 2000. – Part 2. «Interaction of Ukrainian and Yewish Folk Musik» – P. 513–529. (575 p). – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=_2yjWuRsN1AC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
 15. Каменяр [Електронний варіант]. – Режим доступу : http://kameniari.franko.lviv.ua/cms/?Kamenyar_No_2%2C_lyutii_2011_r._Vstupne_slovo_Rektora_Ivana_Vakarchuka.
 16. Гришкова Р. О. Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра наук : 13.00.04 / Гришкова Раїса Олександрівна. – Київ, 2008.